

KS. MAREK CHMIELEWSKI, TERESA PASZKOWSKA,
KS. JAROSŁAW M. POPLAWSKI, STANISŁAW T. ZARZYCKI SAC

HABILITACJE, PRACE DOKTORSKIE I MAGISTERSKIE OBRONIONE W INSTYTUCIE TEOLOGII DUCHOWOŚCI KUL

I. PRZEWODY HABILITACYJNE

1. DR ELŻBIETA MATULEWICZ

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 19 II 2008 roku przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: ks. dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL; ks. prof. dr hab. Jan Machniak (PAT); o. prof. dr hab. Jacek Salij OP (UKSW); bp prof. dr hab. Andrzej Siemieniewski (PWT Wrocław).

Dorobek naukowy dr Elżbiety Matulewicz w zakresie publikacji pod względem ilościowym obejmuje 29 pozycji, w tym 7 książek (nie licząc rozprawy habilitacyjnej) i 22 artykuły, a ponadto 26 odczytów i wykładów wygłoszonych w latach 2002-2006 (stan na dzień 19 II 2008).

A. *Książki*. Jeśli chodzi o książki w języku polskim, to oprócz rozprawy habilitacyjnej, w dorobku dr Matulewicz odnotować trzeba 3 oryginalne pozycje. Chronologicznie biorąc, pierwszą jest opracowany przez nią wybór modlitw bł. Jerzego Matulewicza pt. *Modlitwy błogostawionego Jerzego Matulewicza* (Warszawa 1999). Dwie pozostałe to opracowania z zakresu teologii duchowości: *Teologia modlitwy według błogostawionego Jerzego Matulewicza* (Warszawa 2000) i *Świętość chrześcijanina według bł. Jerzego Matulewicza* (Warszawa 2002). Jest to jej rozprawa doktorska.

Dzieła te zostały przełożone na języki obce. Wybór modlitw bł. Jerzego Matulewicza ukazał się w wiernym tłumaczeniu na język portugalski pt. *Oracões do bem-aventurado Jorge Matulewicz-Matulaiitis* (Curitiba 2001). Znacznie zmieniony wybór modlitw stanowi wydana po litewsku książka pt. *Viešpatie! Kaip aš Tave muliu! Palaimintojo Jurgio Matulaičio maldos* (Kauņas 2001). Oprócz tego dr Matulewicz wydała w portugalskim przekładzie drugą ze swoich książek pt. *A teologia da oração segundo o bem-aventurado Jorge Matulewicz* (Curitiba 2002), zaś doktorat ukazał się również po portugalsku pt. *A Sanctidade do Cristão segundo o bem-aventurado Jorge Matulewicz* (Curitiba 2004).

B. *Artykuły*. Treść artykułów Habilitantki zasadniczo jest monotematyczna i koncentruje się wokół różnych aspektów duchowości mariańskiej, zwłaszcza w związku z osobą bł. Jerzego Matulewicza, a także bł. Stanisława Papczyńskiego.

Najwięcej dr Matulewicz pisze o świętości w duchowości mariańskiej i świętości chrześcijańskiej w ogóle. W centrum zainteresowań naukowych Habilitantki jest także kwestia modlitwy. Mistyką mariańską w wydaniu bł. Jerzego Matulewicza Autorka zajmowała się w kilku artykułach. Poruszała także tematykę miłosierdzia Bożego. Pojedyncze artykuły dotyczą ascezy w duchowości mariańskiej, rzadko podejmowanej kwestii życia pozagrobowego, duchowości karmelitańskiej, duchowości kobiety, jak również nauczania Jana Pawła II.

W omawianych publikacjach dr Elżbieta Matulewicz reprezentuje tradycyjną, systematyczną teologię duchowości, a więc zasadniczo nie podejmuje spekulatywnej czy polemicznej refleksji, lecz skupia się na analizie doktryny bł. Jerzego Matulewicza, a ostatnio także bł. Stanisława Papczyńskiego.

C. *Odczyty*. Z uwagi na przedmiot zainteresowań dr Matulewicz ściśle współpracuje ze Zgromadzeniem Księży Marianów i Stowarzyszeniem Pomocników Mariańskich w kraju i za granicą. Przejawia się to w licznych wykładach i odczytach dotyczących szeroko rozumianej duchowości mariańskiej. W sumie w latach 2002-2006 Habilitantka wygłosiła 18 odczytów na różnych sympozjach zagranicznych na Litwie (Mariampol, Kowno, Wilno) i w Stanach Zjednoczonych (Putnam-Connecticut i Stockbridge-Massachusetts), głosząc swoje odczyty odpowiednio po litewsku i angielsku, a ponadto uczestniczyła w 8 krajowych sesjach naukowych (UKSW, Licheń, Góra Kalwaria, Poznań, Warszawa).

Większość tych wystąpień została później opublikowana w formie omawianych wyżej artykułów.

D. *Rozprawa habilitacyjna*. Nosi ona tytuł: *Miłosierdzie Boże w charyzmacie Zgromadzenia Księży Marianów* (Lublin 2007, ss. 427) i sytuuje się na linii dotychczas podejmowanej przez dr Matulewicz tematyki duchowości mariańskiej, jednocześnie znacznie poszerzając i pogłębiając jej zakres. Jest to dość obszerne studium, oparte przede wszystkim na tekstach źródłowych założyciela marianów – bł. Stanisława Papczyńskiego i odnowiciela zgromadzenia – bł. Jerzego Matulewicza, na dokumentach zakonotwórczych, a także na pismach innych autorów mariańskich i pozamariańskich, ale zajmujących się problematyką mariańską. W sumie bibliografia obejmuje około 500 pozycji, w tym wiele w obcych językach (np. łacińskim i angielskim). Już samo

to sprawia, że dzieło nabiera wartości, jeśli chodzi o badania nad duchowością Zgromadzenia Księżych Marianów, uznawanego za pierwszą i oryginalną polską szkołę duchowości.

2. DR STANISŁAW ZARZYCKI SAC

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 9 XII 2008 roku przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: ks. prof. dra hab. Pawła Góralczyka (UKSW), ks. prof. dra hab. Henryka Wejmana (US), o. prof. dra hab. Jerzego Gogoli (PAT) i ks. dra hab. Jarosława M. Popławskiego (prof. KUL).

Dorobek naukowy dra Stanisława Zarzyckiego SAC w zakresie publikacji pod względem ilościowym obejmuje 63 pozycje, w tym 3 książki (*Duchowość pallotyńska a duchowość chrześcijańska*, Apostolicum, Ząbki 1996, ss. 47; *Dietricha von Hildebranda filozoficzno-teologiczne podstawy duchowości serca*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1997, ss. 435; *Rozwój życia duchowego i afektywność. Studium na podstawie pism św. Franciszka Salezego*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008, ss. 656), 49 artykułów naukowych, 7 popularnonaukowych (stan na dzień 9 XII 2008).

Bardziej szczegółowe zainteresowania ks. Zarzyckiego w ramach teologii duchowości sytuują się w kilku obszarach: antropologii duchowej; teologii charyzmatu założyciela i jego instytutu; teologii medytacji i kontemplacji; teologii rozeznawania duchowego; duchowości porównawczej.

Antropologia duchowa to nurt teologii duchowości uwydatniający człowieka w jego żywej relacji do Boga, doświadczeniu duchowym zapoczątkowanym na chrzcie św. przyjętym z wiarą w Jezusa Chrystusa i rozwijanym pod wpływem łaski Bożej (cnót i darów Ducha Świętego) ku pełni życia duchowego, tj. zjednoczeniu z Bogiem, dojrzałemu człowieczeństwu. Ową antropologię zgłębia autor i ukazuje zarówno w dziele *Dietricha von Hildebranda filozoficzno-teologiczne podstawy duchowości serca*, jak i w *Rozwój życia duchowego i afektywność*. Teologia charyzmatu uprawiana przez zainteresowanego dotyczy natury życia duchowego św. Wincentego Pallottiego pod kątem jego rozwoju, związku modlitwy z działaniem apostołskim, specyfiki jego duchowości apostołskiej (praca *Il superamento dell'antinomia preghiera-azione dal San Vincenzo Pallotti*, napisana pod kierunkiem Charlesa A. Bernarda w Instytucie Teologii Duchowości Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie oraz artykuły). Broszurka *Duchowość pallotyńska a duchowość chrześcijańska*

powstała jako próba określenia specyfiki duchowości pallotyńskiej w relacji do duchowości ogólnochrześcijańskiej.

Teologia medytacji i kontemplacji Ks. Stanisława jest osadzona na fundamencie biblijnym, na nauczaniu i zdrowej duchowej tradycji Kościoła. Na tej podstawie prowadzi on następnie rozważania o charakterze bardziej praktycznym, jak np. rozwój medytacji i kontemplacji w ramach szeroko rozumianej *lectio divina*, omawia relację pomiędzy medytacją, kontemplacją a działaniem. Teologiczne rozeznawanie duchowe, choć może się wydawać czymś zbyt nieuchwytnym, subiektywnym, a może nawet zbyt technicznym wobec ogólnie przyjmowanych i stosowanych w chrześcijaństwie norm moralnego postępowania, odsyła ku wewnętrznej sferze doświadczenia duchowego, sferze praktycznej, w której wolność ludzka spotyka się z wolą Bożą lub z innymi czynnikami, siłami, a serce ludzkie doświadcza pewnych poruszeń wewnętrznych czy stanów duchowych (zwanym w duchowości ignacjańskiej pocieszeniami czy strapieniami), których rozeznanie jest bardzo ważne dla poznania siebie przed Bogiem, podejmowania trafnych decyzji (zwłaszcza tych rzutuujących na całe życie), postępu duchowego za Chrystusem we własnym stanie życia drogą odkrytego powołania. Można też powiedzieć, że chodzi tu o zagadnienie motywacji w płaszczyźnie moralno-duchowej i wpływających na nią czynników.

Owoce zainteresowania duchowością komparatystyczną Zarzyckiego są opracowane przez niego hasła w *Leksykonie Duchowości Katolickiej (Hinduizm, Buddyizm, Zen, Joga)* jak również hasło: *Medytacje wschodnie w religiach pozachrześcijańskich* w *Encyklopedii Katolickiej*. W prowadzonych wykładach nt. medytacji pozachrześcijańskiej i konwersatoriach z duchowości porównawczej, ks. Zarzycki ukazuje różnice pomiędzy duchowością chrześcijańską i pozachrześcijańskimi (judaizm, islam, hinduizm, buddyizm, zen, joga, medytacja transcendentálna) i wskazuje na wartości istniejące w owych religiach i systemach filozoficznych. Przestrzega też przed bezkrytycznym przejmowaniem metod, technik spoza chrześcijaństwa mogącym skutkować utratą tożsamości chrześcijańskiej.

Swą refleksję nad rozwojem życia duchowego i jego powiązaniem z afektywnością – w ramach rozprawy habilitacyjnej – Zarzycki umieszcza na szerokim tle tradycji duchowej i pyta o naturę tego związku w myśli św. Franciszka Salezego (1567-1622), Doktora doskonałości życia chrześcijańskiego, Doktora miłości Bożej i wielkiego humanisty, przedstawiciela *humanisme dévot* nieobojętnego na wartości ludzkiej natury i jej koneksję z życiem duchowym.

We wstępie rozprawy stawia wiele pytań odnośnie do badanego przedmiotu: Na czym polega rozwój życia duchowego według Salezego? W jakim stopniu uwzględnia on siły natury, ich żywiołowość i włącza je w duchowe urzeczywistnienie się człowieka? Kiedy afektywność ma wpływ negatywny a kiedy pozytywny na życie duchowe i od czego to zależy? Jaką rolę może odegrać ona w poszczególnych fazach rozwoju? Jakiego rodzaju ascezę poleca Salezy, czyli na jakiej drodze dokonuje się, jak mówiono dawniej, wychowanie uczuć, a dziś – ich integracja?

Rozprawa, która składa się z sześciu rozdziałów, ma charakter dwuczęściowy. W pierwszej części Autor traktuje o podstawach antropologii teologicznej Salezego i o jego nauce o afektywności w świetle psychologicznym i teologicznym. Osadza kwestię rozwoju życia duchowego w teologii obrazu Bożego i jego postulowanym rozwinięciu, a następnie sytuuje także afektywność w wymiarze antropologicznym, psychologicznym i teologicznym oraz pokazuje jej złożoną strukturę (rodzaje i poziomy uczuć oraz ich związek z miłością jako głównym uczuciem i afektem) i szeroką rozpiętość.

W drugiej części, tj. w rozdz. od IV do VI, autor analizuje cały proces rozwoju życia duchowego i jego koneksję z afektywnością. Rozdział III ukazuje dar życia duchowego, uprzedzające działanie łaski Bożej w duszy ludzkiej i konieczność współdziałania z nią, jako warunek postępu drogą cnót teologalnych i odnowy serca przez skruchę i pokutę za grzechy. Właściwą analizę podjętej w temacie rozprawy kwestii znajdujemy w rozdz. IV, V i VI. „Doskonałość chrześcijańskiego życia duchowego polega na miłości, gdyż Bóg «nie chciał człowieka, jak tylko dla jego duszy, jego duszy dla jego woli, jego woli jedynie dla miłości», w której może się urzeczywistnić cel życia ludzkiego, zjednoczenie z Bogiem. Do osiągnięcia tego celu powołani są wszyscy chrześcijanie i wszyscy też są wezwani do wstępowania po stopniach miłości Bożej wyznaczających drogę rozwoju życia duchowego” (s. 343). Jednocześnie widoczne jest praktyczne ukierunkowanie tejże doskonałości, czyli pobożność jako trzeci stopień miłości polegającej na „częstym, starannym i ochotnym pełnieniu dobrych uczynków”. Ukazana jest ona jako zadanie dla każdego chrześcijanina, w tym również dla świeckich.

Urzeczywistnienie życia duchowego zaczyna się w sferze wewnętrznych pragnień, które trzeba rozeznaczyć, oczyścić i ukierunkować na Boga. Istotny wysiłek w kwestii postępu duchowego początkujących i w ukierunkowaniu afektywności na Boga zostaje podjęty w medytacji polegającej na wzbudzeniu – w otwarciu się na działanie Ducha Świętego – afektów woli i postanowień skutkujących „rozszerzeniem serca” i wewnętrznym oczyszczeniem

z grzechów ciężkich i z przywiązań do grzechów lekkich. Służy temu polecana przez Salezego metoda porządkowania namiętności. Docenia on wartość pocieszeń duchowych w celu uzyskania „smaku” życia duchowego, pocieszeń mogących mieć oddźwięk także w uczuciach niższych. W przeżywaniu sakramentu pokuty Salezy uwydatnia wartość oczyszczającą żalu za grzechy, a w Eucharystii intensywne przygotowanie do niej, polegające na oczyszczeniu władz duszy i rozpaleniu afektów woli ukierunkowanych na zjednoczenie z Jezusem eucharystycznym. Umartwienie nie ma nic wspólnego z ascetyzmem, przesadnymi ćwiczeniami zewnętrznymi, lecz wyraża się w wysiłku władz duchowych zmierzającym do zdobycia panowania nad ciałem i zmysłami. Akty działania zostają objęte właściwą intencją moralną i osadzone w modlitwie, w życiu teologalnym będącym podstawą dla ich integracji.

Postęp duchowy polega głównie na praktyce miłości afektywnej i efektywnej zawierającej w sobie, według Salezego, wszystkie cnoty. Ta pierwsza miłość praktykowana jest wobec Boga w „modlitwie serca” (ćwiczenie się w samotności duchowej, aktach strzelistych, rozważaniu męki Pańskiej w duchu miłości współczującej), głębiej niż wcześniej przeżywanej Mszy św., w stosunku zaś do bliźniego głównie w przyjaźni. Przez rozpalenie tej miłości afektywność wyższa zostaje wzmocniona w człowieku, dzięki czemu może on bardziej panować nad swymi nieuporządkowanymi uczuciami dającymi jeszcze o sobie znać na tym etapie. Miłość efektywna wzrasta w duszy w miarę, jak człowiek coraz bardziej przyjmuje wolę Bożą wyrażoną w przykazaniach, radach ewangelicznych i natchnieniach niebieskich, jak również wolę Bożego upodobania dającą się rozpoznać w różnych przeciwnościach i utrapieniach życia. Interioryzacja jednej i drugiej woli Bożej w czynnej postawie owocuje bogactwem cnót. Niektóre spośród nich zdobywa się w oschłości i coraz większym wyrzeczeniu się siebie.

Także droga zjednoczenia z Bogiem w Salezego wykładni życia duchowego łączy się ściśle z tą samą dwojaką miłością. Zjednoczenie z Bogiem w miłości afektywnej dokonuje się w kontemplacji i łączy się ze zjawiskami nadzwyczajnymi (ekstazy i porywy, rana miłości, stygmaty, śmierć miłujących Boga), zjednoczenie zaś w miłości efektywnej „jest czymś wyższym na normalnej drodze świętości, pełną uległością Duchowi Świętemu i działaniem na modłę nadludzką, mocą uaktywnionych w sobie Jego darów” (s. 616). Pierwsze łączy się z głębokim uszczęśliwieniem, a więc z najwznioślejszą afektywnością, „boskimi uczuciami” udzielającymi mistykowi wiele sił. Drugie ma miejsce „po długim procesie aktywnego, a następnie biernego oczyszczenia i ogołocenia woli z resztek grzesznych skłonności, korzeni zła i miłości włas-

nej, która winna umrzeć w woli Bożej pod wpływem pochłaniającego ognia miłości Bożej. Wraz z tą mistyczną śmiercią winna umrzeć afektywność «starego człowieka», a nawet jego skażone niedoskonałością «ja», bo tylko w ten sposób może się zrodzić nowe, mistyczne «ja», kochające czystą miłością, «nowy człowiek» (s. 616-617). Uzyskana na tym etapie gorliwość miłości jako wyraz miłości efektywnej „pomaga zintegrować w postawie duszy i w *itinerarium* duchowym afektywność niższą, zmysłową, tzn. włączyć ją w ruch [tejże] miłości i w służbę jej transcendentnym celem” (s. 610).

Autor, śledząc myśl św. Franciszka Salezego, jednego z największych propagatorów humanizmu chrześcijańskiego, starał się ukazać w swej pracy, w jaki sposób to, co ludzkie, a więc: wiedza, wolność, uczucie, ciało, życie małżeńskie, przyjaźń i inne wartości łączą się z tym, co boskie (łaska Boża, miłość Boża) i zostają przez ten drugi czynnik uszlachetnione w trakcie rozwoju życia duchowego w duszy ludzkiej.

II. KATEDRA TEOLOGII DUCHOWOŚCI KATOLICKIEJ

PRACE MAGISTERSKIE (2008)

Promotor: ks. dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL

Anna BARANIECKA (Sieradz), *Radość w życiu i pismach św. Urszuli Ledóchowskiej*; Marta CHAZAN (Piszczac), *Kobieta a patriotyzm. Studium teologiczno-duchowe na przykładzie wybranych powieści Marii Rodziewiczówny (1864-1944)*; Joanna Teresa OSTASZ (Mircze), *Kobieta w małżeństwie i w rodzinie według Jana Pawła II*; Danuta Katarzyna RAPACZ (Skawa), *Wpływ mass mediów na życie duchowe człowieka*; Małgorzata STASZCZUK (Mircze), *Świętość w pismach duszpasterskich ks. Jana Twardowskiego*; Agnieszka STOLARCZYK (Potworów), *Wiara, nadzieja i miłość podstawą chrześcijańskiego życia duchowego. Studium na podstawie przemówień Jana Pawła II podczas pielgrzymek do Ojczyzny*; Ewelina WAWRO-GOSPODAREK (Dys-Lublin), *Miłość w życiu św. Joanny Beretty Molla*.

Promotor: dr Stanisław T. Zarzycki SAC

S. Anna BALCERZAK FSSCC (Lublin), *Istota charyzmatu Sióstr Nauczycielek od św. Doroty Córek Najświętszych Serc i sposób jego realizacji dzisiaj*; M. Urszula MAJCHER (Sieniawa), *Rola pokory na drodze do jedno-*

czenia z Bogiem według pism S. Roberty Zofii Babiak; Tadeusza Viktoria TSYMBOROVYCH CST (Ukraina), Rola miłości w życiu chrześcijańskim. Studium na podstawie pism biskupa Adolfa Szelażka.

III. KATEDRA HISTORII DUCHOWOŚCI

1. PRACE DOKTORSKIE (2008-2009)

Promotor: ks. dr hab. Jarosław M. Popławski, prof. KUL

Andrzej PAKUŁA MIC, *Duchowość zakonna według Stanisława Papczyńskiego i wczesnej tradycji Zgromadzenia Księży Marianów*, Lublin 2008, ss. 301.

„Głównym celem pracy, jak czytamy na 25 stronie, jest takie odczytanie źródeł mariańskich, aby wydobyć z nich zasadnicze zręby duchowości zakonnej, zawarte w analizowanych źródłach”.

I tak w rozdziale pierwszym ks. Pakuła opisuje najpierw ideę i znaczenie miłości nadprzyrodzonej, by następnie przejść do ukazania „dróg” wzrastania w miłości w oparciu o wypracowany już w starożytności chrześcijańskiej i przyjęty także w czasach późniejszych trójstopniowy schemat duchowego wzrostu na zasadzie drogi (etapów) oczyszczenia, oświecenia i zjednoczenia (przyjaźni z Bogiem). Dopełnieniem podjętych rozważań jest ukazanie miłości jako „istoty życia wspólnego i zasady organizacji wspólnoty zakonnej”.

„Trynitarny kontekst duchowości”, to kolejna część rozprawy. Autor próbuje w tym miejscu odczytać duchowość zakonną w odniesieniu do Trójcy Świętej. Czyni to na podstawie lektury dzieł bł. Stanisława, choć jak sam zauważa, w bogatym dorobku piśmienniczym Założyciela nie ma systematycznego opracowania podjętej refleksji dotyczącej trynitarnych podstaw duchowości zakonnej. Ks. Pakuła, bazując na wskazówkach Błogosławionego, wydobył z nich cenne jego rady, które wskazują na niezwykle obdarowanie zakonnika licznymi łaskami przez Boga Ojca, czego wyraźnym przejawem jest „usynowienie”. Największym zaś Jego darem jest Osoba Jezusa Chrystusa; to On jest wzorem postępowania dla zakonnika. Od Niego także należy się uczyć budowania autentycznej relacji z Ojcem, m.in. poprzez naśladowanie Jego cnót i próbę „upodobnienia się do Chrystusa”. Z kolei rola Ducha Świętego wskazuje na charyzmatyczny charakter Zgromadzenia Księży Marianów.

Trzeci rozdział nosi tytuł „Immakulistyczny charakter duchowości”. Autor dysertacji ukazał tu teologicznoduchowe podstawy „obecności” Maryi w nowo powstałym Zgromadzeniu, która jawi się jako Matka, a której ewangeliczną postawę Papczyński stawia jako ważny wzór do naśladowania. Przejawem „mariańskiej maryjności” jest szerzenie kultu i nabożeństwa maryjnego, zwłaszcza zaś czci Niepokalanego Poczęcia.

„Środki formacji duchowej”, to z kolei tytuł czwartego rozdziału. Wydaje się, iż zamierzeniem ks. Pakuły było ukazanie w nim, zgodnie z tytułem rozdziału, praktycznych wskazań, których zadaniem jest pomoc w duchowym wzroście. Oprócz modlitwy i umartwienia, Autor opracowania, za Błogosławionym, wskazuje także na życie sakramentalne (ze szczególnym zaakcentowaniem sakramentu pokuty i Eucharystii) oraz śluby zakonne.

Piąty, ostatni rozdział dysertacji, nosi tytuł „Eklezjalny wymiar duchowości zakonnej”. I tak, najpierw podjęto próbę „odczytania” obrazu Kościoła, tak jak „opisał” go w swoich dziełach Papczyński, akcentując, iż od tego w wydatnym stopniu zależy również i owocność prowadzonej przez Zgromadzenie misji, zarówno tej dla dobra całego Kościoła, jak i poszczególnych jego członków. Istotnym przejawem eklezjalności Marianów była służba względem prostego ludu, jak i troska o zbawienie, czego przejawem jest m.in. modlitewna pamięć o zmarłych.

Dokonania ks. Pakuły wydają się być niezwykle ważne i doniosłe tak dla dobra samych Marianów, jak i polskiej teologii duchowości.

Ks. Piotr BARANIEWICZ, *Miłość jako zasadniczy rys duchowości jedności według Chiary Lubich* (Lublin 2009, ss. 323).

Całość rozprawy pragnie ukazać miłość jako fundament życia duchowego, tak jak rozumiała go Chiara Lubich. Jednak dla pełnego obrazu dokonań Chiary ukazano najpierw zagadnienie genezy i rozwoju Dzieła Maryi (rozd. I). Autor, powołując się na naukę Soboru Watykańskiego II dotyczącą obecności charyzmatów w Kościele, wskazuje na charyzmat jedności, którym została obdarowana Chiara Lubich. Stanowi on wyraz pełnego otwarcia się na działanie Ducha Świętego. Szczególne miejsce w życiu nowo rodzącej się wspólnoty zajmowały słowa z Ewangelii św. Jana: „To jest moje przykazanie, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiłowałem” oraz „Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich” (J 15, 12-13).

W drugim rozdziale dysertacji zostały omówione fundamentalne treści spuścizny epistolarnej Chiary Lubich. Autor podejmuje tu próbę ukazania

podstawowych założeń duchowości jedności w ujęciu Chiary Lubich. Pierwszym źródłem są listy, które ukazują Chiare jako osobę całkowicie zatopioną w Bogu, który jest dla niej Miłością, Pięknem i Dobrem. Doświadczenie cierpienia i jego weryfikacja w świetle cierpienia Jezusa prowadzi także do stwierdzenia, że miłość, którą otrzymała od Boga, nie może być przeżyta w sposób bierny. Jezus opuszczony staje się nauczycielem miłości do końca. Dzięki takiej postawie – jak zaznacza Autor – można budować jedność między ludźmi. Można tego dokonać poprzez śmierć zadawaną własnym pragnieniom. W ten sposób rodzi się wolność duchowa, która jeszcze bardziej otwiera na Boga i bliźniego.

W trzecim rozdziale pracy została omówiona teologia miłości Bożej. Autor wskazuje tu, że doświadczenie Miłości Trynitarnej w życiu człowieka owocuje życiem Trójcy Świętej w rzeczywistości ziemskiej. Następnie zwraca się uwagę na obecność Maryi. Ona zostaje ukazana jako Ta, która „przyniosła Boga na ziemię”. Zatem miłość do Maryi, jak słusznie podkreśla Autor, jest ściśle związana z miłością do Jezusa. Duchowość jedności zakłada przebycie „drogi Maryi”. Na tej drodze człowiek uczy się wzrastać w wierności, aż do chwili doświadczenia krzyża – jest to pielgrzymka wiary.

Czwarty rozdział podejmuje zagadnienie dialogalno-społecznego wymiaru miłości chrześcijańskiej. Jako pierwszy jej wymiar ks. Piotr wskazuje na działalność ekumeniczną. Dla Chiary Lubich jedność jest znakiem czasu, który przyczynia się do wprowadzenia ducha pojednania. W Ruchu Fokolari wymienia się cztery formy dialogu, jako uprzywilejowanej drogi budowania jedności. Są nimi: dialog komunii i jedności wewnątrzkościelnej, dialog z Kościołami chrześcijańskimi, dialog międzyreligijny oraz dialog z ludźmi dobrej woli.

Rozprawa doktorska ks. Piotra Baraniewicza stanowi ważny przyczynek dla duchowości chrześcijańskiej. Jest ona wynikiem głębokiej refleksji nad duchowością jedności Chiary Lubich. Autor wykazał się dobrą znajomością podejmowanych zagadnień. Wyrazem tego jest umiejętne zestawienie pism Chiary Lubich z nauką Kościoła.

Ks. Rafał BARCIŃSKI, *Misterium przebóstwienia człowieka według świętej Faustyny Kowalskiej*. Lublin 2009.

Praca skoncentrowana jest na analizie rzeczywistości przebóstwienia, misterium uczestnictwa człowieka w życiu Bożym. Na przykładzie doświadczenia św. Faustyny Kowalskiej Autor przeprowadza wnikliwe badania procesu, który dokonuje się na drodze duchowego rozwoju każdego wierzącego. Prze-

bóstwienie (gr. *theosis*, *theopoiesis*, łac. *divinisatio*, *deificatio*) jest doktryną głoszącą prawdę, że przeznaczeniem ludzkiego rodzaju jest uczestniczenie w Boskim życiu, w „stawaniu się Bogiem”, chociaż raczej przez łaskę niż z natury. To „stawanie się Bogiem”, jak wykazuje Autor, to swoista Boża ekonomia, dzięki której człowiek z łaski Bożej i współpracując z nią realizuje swoje powołanie. Aktualizacja przebóstwienia zaczyna się bowiem, gdy realizuje się powołanie, a to dokonuje się w odpowiedzi człowieka, by być na wzór Chrystusa. W przebóstwieniu uczestniczy cały człowiek – dusza w jej substancji i władzach, a także ciało. Człowiek może „stać się Bogiem” jednak jedynie przez analogię i uczestnictwo.

Zasadnicze tezy i pytania, jakie Autor stawia na początku dysertacji, dotyczą głównie sposobu, w jaki dokonuje się przebóstwienie w człowieku, oraz skutków, które ono ze sobą przynosi, na ile jest ono stanem, a na ile procesem. Praca próbuje poruszyć i rozjaśnić następujące kwestie: jakie istotne tematy dotyczące rzeczywistości przebóstwienia powtarzały się w życiu i pismach św. Faustyny; jakim językiem posługiwała się Mistyczka, by wyrazić trudne prawdy; na ile człowiek może wyprosić czy wypracować coś, co jest darem darmo danym? Ponadto Autor ma nadzieję, że synteza analizowanych materiałów pomoże przewyciężyć współczesną krytykę dotyczącą zasadności stosowania terminu „prebóstwienie” i refleksji na ten temat.

Praca zawiera cztery rozdziały. Pierwszy skupia się na ukazaniu dojrzewania świętej Faustyny w konkretnych warunkach społeczno-historycznych i religijnych. Celem tego rozdziału było prześledzenie procesu duchowego rozwoju Faustyny na podstawie faktów z jej życia. Jest to więc pewnego rodzaju opis historyczny.

Rozdziały od drugiego do czwartego skupiły się na analizie poszczególnych wymiarów czy stron jednej rzeczywistości, jaką jest przebóstwienie. W drugim rozdziale zostały przedstawione teologiczne przesłanki, fundamenty całej rzeczywistości przebóstwienia, które można znaleźć w pismach Faustyny. Rozdziały trzeci i czwarty tworzą jak gdyby drugą odśłonę pracy i zasadniczo zatrzymują się nad formalną stroną przebóstwienia, to znaczy, w jaki sposób i jakimi środkami jest ten stan osiąganym, jak się do niego dorasta, na ile w procesie przebóstwienia człowiek jest aktywny. I tak podjęte zostały tematy: ascezy, modlitwy, sakramentów, cnót, łaski i szczególnych darów mistycznych.

Ks. Jaroslav BARTA, *Duchowość kapłańska w życiu i nauczaniu Sługi Bożego biskupa Jána Vojtaššáka*. Lublin 2009.

Biskup Ján Vojtaššák żył w czasie wielkich zmian polityczno-społecznych. Swoje dzieciństwo i młodość przeżył w monarchii austro-węgierskiej. Później jako kapłan i biskup działał w Republice Czechosłowackiej i Państwie Słowackim. Pracował w niepewnych czasach I i II wojny światowej, bardzo mocno doświadczył prześladowań ze strony reżimu komunistycznego.

Praca pokazuje w jaki sposób biskup Vojtaššák realizował swoje kapłańskie powołanie, najbardziej wyraźne elementy duchowości kapłańskiej i nauczania. Dysertacja składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy opisuje życie Sługi Bożego, jego dzieciństwo, czas studiów oraz przede wszystkim okres kapłańskiej i biskupiej posługi. Sygnalizuje społeczne, polityczne, kulturowe i inne okoliczności, którym biskup stawiał czoło w swojej posłudze. Na przedstawionym tle historycznym uwidacznia się siła osobowości biskupa Vojtaššáka oraz wyraźne cechy jego kapłańskiej duchowości, które zostały przedstawione w następnych rozdziałach.

Drugi rozdział ukazuje, w jaki sposób biskup Vojtaššák realizował radykalizm ewangeliczny i życie według cnót chrześcijańskich. Opisuje trzy rady ewangeliczne – ubóstwo, posłuszeństwo i czystość, a także teologalne i moralne cnoty biskupa.

Uczestnictwo prezbitera w potrójnej misji Chrystusa Kapłana, Proroka i Króla jest tematem rozdziału trzeciego. W kapłańskiej funkcji został zawarty sakramentalny i modlitewny wymiar duchowości kapłańskiej. Głoszenie słowa Bożego i demaskowanie zła jest treścią proroczej funkcji. W misji królewskiej swoje miejsce znajduje wymiar pastoralny omawianej duchowości oraz podstawowe przejawy troski duszpasterskiej biskupa Vojtaššáka.

Rozdział czwarty skupia się na eklezjalno-maryjnym wymiarze duchowości kapłańskiej. Została w nim ukazana relacja biskupa Vojtaššáka do Kościoła, kapłanów oraz jego troska o budowanie wspólnoty kościelnej. Ksiądz Biskup swoje posługiwanie powierzył obronie Anioła stróża. Dlatego rozdział ten kończy się spojrzeniem na ten aspekt jego duchowości.

W podsumowaniu dokonano streszczenia przeprowadzonych badań. Próbowano także udzielić odpowiedzi na pytania zawarte we wstępie dysertacji.

Omawiana praca przedstawia doświadczenie duchowe Sługi Bożego, które i dzisiaj może być wykorzystane dla rozwoju duchowego i odnowy kapłanów Diecezji Spišskej. W rozprawie są zawarte różne elementy i wymiary duchowości oraz działalności duszpasterskiej biskupa Jána Vojtaššáka, które i dziś mogą zostać użyte dla przygotowania planu duszpasterskiego diecezji.

Ks. Paweł SYNOŚ, *Trójca Święta w życiu duchowym s. Roberty Babiak (†1945)*. Lublin 2008.

Współczesne poszukiwania duchowe wielu ludzi prowadzą do ponownego zainteresowania mistyką katolicką. Dziedzictwo pozostawione przez mistyków jest wciąż znakomitą inspiracją do szukania autentyzmu w kształtowaniu relacji z Bogiem. W swej istocie mistyka jawi się jako bezpośrednie zjednoczenie Boga z chrześcijaninem, które dokonuje się w jego najgłębszej istocie. Jedną z charakterystycznych cech mistyki chrześcijańskiej jest jej trynitarny wymiar. Stąd głównym przedmiotem doświadczenia mistycznego jest Bóg Trójjedyny, który daje się poznać jako Ojciec, Syn i Duch Święty.

Praca *Trójca Święta w życiu duchowym s. Roberty Babiak (†1945)* została poświęcona właśnie takiemu doświadczeniu Boga, obecnemu w życiu duchowym polskiej mistyczki pierwszej połowy XX wieku, którą była siostra Roberta Babiak (1905-1945). Wychowana w katolickiej rodzinie, w 24 roku życia wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Służebniczek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej w Starej Wsi. Przez większość życia zakonnego naznaczona była cierpieniem, spowodowanym przewlekłą chorobą – gruźlicą kości. Po przejściu siedmioletniego okresu oczyszczenia wewnętrznego (1933-1940), cieszyła się bardzo bogatym życiem duchowym. Na polecenie kierownika duchowego przez pięć lat mistyczka pisała *Dziennik duchowy*, w którym pozostawiła zapis swoich przeżyć. Dowiadujemy się z niego, że Bóg był dla niej nie tylko przedmiotem wiary, ale także źródłem bezpośredniego doświadczenia mistycznego, w którym poznawała Osoby Boże. Szczególnie doniosłym momentem w życiu s. Roberty był akt jej mistycznych zaślubin z Chrystusem, jako Małżonkiem jej duszy, który miał miejsce pod koniec lipca 1941 r. Siostra dostąpiła też łaski mistycznego zjednoczenia przemieniającego.

Dla ukazania misterium Trójcy Świętej w życiu siostry Roberty praca została podzielona na cztery rozdziały. W pierwszym Autor analizuje te teksty pism Mistyczki, które odnoszą się do Trójcy Świętej pojętej integralnie. Stąd podjęcie takich zagadnień, jak: ukazujące jedność natury i różność Osób Boskich odwieczne życie Trójcy Świętej, zaangażowanie Trójcy Świętej w dzieła stworzenia i odkupienia świata oraz wreszcie zamieszkanie Osób Boskich w człowieku. Pisząc o zamieszkaniu Trójcy Świętej w człowieku, Autor porusza między innymi kwestie stworzenia człowieka na obraz i podobieństwo Boże, roli cnót teologalnych oraz sakramentu Eucharystii w życiu duchowym, a także przebóstwienia człowieka. Rozdział drugi poświęcony został Osobie Ojca. Znajdziemy w nim opracowanie tych przeżyć Mistyczki, których przedmiotem był Bóg Ojciec. Zostały tu poruszone zagadnienia Boże-

go pochodzenia świata, rozumienia i przeżywania woli Bożej oraz chwały Bożej. Najobszerniejszy, trzeci rozdział bada te teksty, które odnoszą się do Osoby Jezusa Chrystusa. Wśród nich znajdują się tematy poświęcone Wcieleńniu Syna Bożego oraz dziełu Odkupienia, a także zagadnienia ukazujące oblubieńczy wymiar relacji Mistyczki z Jezusem. Tutaj także znalazło się opracowanie pouczeń, udzielonych jej przez Jezusa, dotyczących w szczególności konieczności zachowania przykazania miłości Boga i bliźniego w życiu chrześcijańskim. Czwarty rozdział zawiera analizę tekstów odnoszących się do Osoby Ducha Świętego. Daje on odpowiedź na pytanie – kim dla siostry Roberty był Duch Święty oraz jak pojmowała ona Jego działanie w Kościele i w duszy poszczególnego wierzącego.

Przeprowadzone studium przedstawiło wielkie bogactwo życia duchowego s. Roberty Babiak, którą śmiało można zaliczyć do jednej z ciekawszych postaci duchowości polskiej dwudziestego wieku. Wykazało także poprawność doktrynalną jej pism oraz pewne podobieństwo do przeżyć innych mistyków katolickich. Równocześnie doświadczenie duchowe naszej Autorki jest znakomitą ilustracją prawdy o trynitarnym wymiarze życia chrześcijańskiego, które w swej istocie jest uczestnictwem w dialogu miłości z Ojcem, Synem i Duchem Świętym.

2. PRACE MAGISTERSKIE (2008/2009)

Krzysztof Daniel HAWRO (diec. zamojsko-lubaczowska), Dojrzewanie do męczeństwa w życiu i nauczaniu Sługi Bożego księdza Jerzego Popiełuszki; Mirosław Dariusz KARPIŃSKI (diec. zamojsko-lubaczowska), Modlitwa w islamie – studium teologicznoduchowe; Yury KULAI OCD (Białoruś), Tajemnica Chrystusa Ukrzyżowanego w świetle wybranych pism św. Benedykty od Krzyża (Edyty Stein); Magdalena KUSIOR OP, Poznanie siebie i Boga na podstawie wybranych pism św. Katarzyny ze Sieny; Agnieszka OSTROWSKA OCPA, Naśladowanie Jezusa Chrystusa w Zakonie Mniszek Klarysek od Wieczystej Adoracji w świetle wskazań Założycieli; Vital PAZ-
NIAK (Pińsk, Białoruś), Tajemnica Miłosierdzia Bożego w świetle pism wybranych św. Cyryla Turowskiego; Tomasz ROGALIŃSKI OFM^{Cap}, Życie jako dar. Studium na podstawie myśli pneumatologicznej Raniero Cantalamessy OFM^{Cap}.; Ks. Pavel STVOL (Białoruś, praca magistersko-licencjacka), Opatrzność Boża w życiu i nauczaniu księdza Tadeusza Fedorowicza; Marcin

TUROWSKI (archidiec. lubelska), Maryjny rys duchowości chrześcijańskiej na przykładzie pism św. Ludwika Marii Grignon de Montfort.

IV. KATEDRA DUCHOWOŚCI ŻYCIA KONSEKROWANEGO

1. PRACE DOKTORSKIE (2008)

Promotor: dr hab. Teresa Paszkowska, prof. KUL

O. Marek Sykuła OFMConv, *Testamentum sancti Francisci a Testamentum sanctae Clarae – implikacje teologicznoduchowe*, Lublin 2008, ss. 360.

Rozprawa stanowi dojrzały namysł naukowy nad treścią i duchowym przesłaniem dwu tekstów o charakterze testamentów – św. Franciszka z Asyżu i św. Klary. Autor rozprawy odbył wcześniej (l. 1994-1997) studia licencjackie z zakresu duchowości w Papieskim Ateneum „Antonianum” w Rzymie. Wnikliwość umysłu Autora połączona z dobrą znajomością franciszkanizmu zaowocowały solidnym studium analityczno-krytycznym, które przedstawił do oceny. Opracowanie ma charakter nowatorski, z pewnością będzie inspiracją do dalszych badań naukowych nad duchowością franciszkańską i klariańską, jak też znajdzie zastosowanie w praktyce życia duchowego naśladowców obojga świętych Asyżan.

Materiał źródłowy stanowią dwa objętościowo niewielkie teksty *Testamentum sancti Francisci* (ww. 41) i *Testamentum sanctae Clarae* (ww. 79) dopełnione *Testamentum Senis factum* (ww. 5) i *Ultima voluntas sanctae Clarae scripta* (ww. 2) – zob. *Wstęp*, s. 15. Skonfrontowane z innymi pismami Świętych, ich najstarszymi hagiografiami i licznymi opracowaniami poświęconymi duchowości franciszkańskiej i klariańskiej, uzyskały w efekcie rozmiar i kształt rozbudowanej rozprawy.

Autor dokonał bardzo rzetelnej analizy dokumentów źródłowych uwzględniając różne rodzaje analiz: struktury wewnętrznej tekstów; treści obu testamentów; filologiczno-porównawczej analizy *Test* i *TestCl*. Wydobył też teologiczno-duchowe przesłania w postaci wniosków, które mogą być zaaplikowane we wspólnotach odwołujących się do charyzmatu obojga asyjskich zakonodawców. Należy podkreślić u Autora imponującą znajomość języków obcych, udokumentowaną dużą ilością literatury włosko-, niemiecko- i francuskojęzycznej. Zwłaszcza znajomość łaciny jest na tyle gruntowna, że pozwala na sugestie korekt w polskich tłumaczeniach tekstów stanowiących źródło rozprawy.

Strukturę dysertacji tworzy: Wykaz skrótów; Wstęp (11-19); rozdz. I. Ogólna charakterystyka *Test* i *TestCl* (19-64); rozdz. II. Analiza szczegółowa *Test* (65-148); rozdz. III. Analiza szczegółowa *TestCl* (149-202); rozdz. IV. Analiza filologiczno-porównawcza *Test* i *TestCl* (203-222); rozdz. V. Przesłanie teologicznoduchowe *Test* i *TesCl* (223-305); Zakończenie (306-310); Bibliografia (311-331); Aneksy (332-360): 1) najstarszy zachowany tekst *Testamentu* św. Franciszka, kodeks AS 338, poł. XIII w. Biblioteka Sacro Convento Asyż; 2) edycja krytyczna *Testamentu* św. Franciszka; 3) *Testament św. Franciszka*, tł. polskie K. Kościelniaka z korektami M. Sykuły; 4) bulla *Quo elongati* pap. Grzegorza IX, z dn. 28.09.1230 r., pierwsza oficjalna wypowiedź Stolicy Apostolskiej na temat *Testamentu* św. Franciszka; 5) edycja krytyczna *Testamentu św. Klary*; 6) *Testament św. Klary*, tł. polskie K. Ambrożkiewicza z korektami M. Sykuły; 7) *mapa*: klasztory klarysek reformowanych, w których znaleziono rękopisy zawierające Testament św. Klary z ok. poł. XV wieku.

Wnioski Marka Sykuły OFMConv, sformułowane na podstawie przeprowadzonych analiz, mają charakter praktyczny dla duchowości franciszkańsko-klariańskiej, ujawniają duże doświadczenie Autora w pracy formacyjnej, zaangażowanie jako wykładowcy i prelegenta, jak też autora kilku znaczących opracowań szczegółowych zagadnień z zakresu duchowości franciszkanizmu.

2. PRACE MAGISTERSKIE (2008)

Andrzej CZYŻEWSKI OFMCap, *Świętość bł. Honorata Koźmińskiego w świetle kazań i odczytów pobeatyfikacyjnych*; Dmitrij ARTJOMOV MIC, *Władza zakonna w świetle instrukcji „Życie braterskie we wspólnocie Congregavit nos in unum Christi amor”*; Mariusz ROSZAK, *Tożsamość mężczyzny w świetle wybranej literatury teologicznej*; Fides Barbara ZAGUŁA, *Wpływ o. Antoniego Lecherta (1845-1921) na życie duchowe bł. Franciszki Siedliskiej założycielki Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*; Benedetta Anna GÓRSKA OSB, *Kult Najświętszego Serca Jezusa w duchowości Zgromadzenia Sióstr Benedyktynek Misjonarek*.